

Troçki ve Bolşevizm - (Nâzım Hikmet)

Yazar: Nâzım Hikmet

Kaynak: *Komintern Belgelerinde Nâzım Hikmet*, der. Erden Akbulut, İstanbul: TÜSTAV, 2002.

Nâzım Hikmet (1902-1963): Türkiyeli komünist şair, romancı ve yazar. Şiirleri elliden fazla dile çevrildi, eserleri birçok ödül aldı. Türkiye şiirinin önde gelen isimlerinden olan Hikmet uluslararası bir üne sahiptir. Türkiye’de şiirleri yasaklandı ve 11 ayrı davadan yargılandı. İstanbul, Ankara, Çankırı ve Bursa cezaevlerinde 12 yılı aşkın süre hapis yattı. 1951 yılında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarıldı; ölümünden 46 yıl sonra, 5 Ocak 2009 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile bu işlem iptal edildi. 1902’de Selanik’te doğdu. İlk şiirini 11 yaşında yazdı. Heybeliada Bahriye Mektebi’ne girdi ancak 1921’de ordu ile ilişkisi kesildi. 1921 yılında direnişe katılmak için Anadolu’ya geçti. Eylül 1921’de Batum üzerinden Moskova’ya giderek Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi’nde siyasal bilimler ve iktisat okudu. Komünist oldu. Troçki’nin birçok konuşmasına dinleyici ve izleyici olarak katıldı. Bu dönemde Troçki üzerine izlenimlerini kaleme aldı ve Kızıl Ordu kumandanı üzerine şiirler yazdı. 1924’te Türkiye’ye döndü. Hükümet tarafından 15 yıl hapsi istenince SSCB’ye gitti. 1928’de Af Kanunu’ndan yararlanarak Türkiye’ye döndü. 1925-1938 arasında 11 davadan yargılandı. 1938’de bu kez “orduyu ve donanmayı isyana teşvik” suçlamasıyla tutuklandı ve yargılandığı davada 28 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırıldı. 1950’de serbest bırakıldı. Sovyetler Birliği’nde Moskova yakınlarındaki yazarlar köyüne yerleşti. 3 Haziran 1963 sabahı kalp krizinden öldü. 1938 yılından 1968 yılına kadar eserleri Türkiye’de yasaklandı. Eserleri 1965’ten itibaren çeşitli basımlarla yayımlanmaya başladı. Hikmet’in son eserleri, özellikle de SSCB’de oynanması daha sonra yasaklanan *İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?* isimli tiyatro eseri samimi bir Stalinist bürokrasi eleştirisine dayanmaktadır.

***

Son Telgraf 30 Kânunuevvel 1924

Üzerinde Kızıl Ordu üniforması vardı. İri yarı idi. Yüzünün en bariz tarafı şimşek gözleriyle kır düşmüş keçi sakalı... Önünden ağır ağır geçtik. O bizi kabilemizin son neferine kadar bakışlarının çerçevesine aldı. Yanında birçok Kızıl Ordu kumandanları, halk komiserleri, ecnebi ihtilal reisleri bulunmaktaydı. Bizim kafilenin arkasında yürüyen kabile tam onun hizasına geldiği zaman bir ormanı kökünden söken deli bir bora uğultusuyla haykırdı:

“Yaşasın müessesât-ı ticariye kapıcıları!”

Hepimiz başımızı arkamıza döndürerek bu sedanın aksi sedasını dinledik. Cevap gayet sönük çıktı. Derin bir sükut oldu. Birden bire Troçki iki adım ileri attı sonra düşen bir yıldırım kükredi: “Öyle bağırınız ki sesiniz ta Londra’da Lordlar Kamarası’ndan duyulsun! Yaşasın müessesât-ı ticariye kapıcıları! Hurra!” Bu “hurra”nın cevabı bir anda ateş açan batarya gibi patladı...

Kulaklarım, dibinde mühib bir davul çalınıyor gibi uğuldadı. Artık resm-i geçit mevkiinden oldukça uzaklaşmıştık. Kızıl Meydan’ı dairen manidar dönerek arka sokaklarına girdik. Önümüzdeki ve arkamızdaki başı ve sonu olmayan bir insan nehri kollara ayrılmış mütemadiyyen akıyordu. Yanımdaki kıza sordum:

-Neden kapıcılar ilk önce o kadar sönük cevap verdiler...

Darülfünunlu kız gülümsedi ve dedi ki:

-Rusya’da apartıman, ev, müessesât-ı ticariye kapıcıları en az inkılapçı olan

uzuvlardan biridir. Çarlık devrinde polis bu adamları kendi hafiyeleri gibi kullanırdı. Hatta Petrograd'daki meşhur talebe nümayişini kapıcılar kalın sopalarıyla dağıtmışlardı. Fakat ne zararı var? Onlar da Lordlar Kamarası'nı sarsacak kadar bağırmasını öğrenirler. Siz asıl bana söyleyin bakalım, Troçki'yi birinci defa mı görüyorsunuz?

-Bu kadar yakından birinci defa görüyorum.

-Hayatı ve şahsiyeti hakkında malumatınız var mıdır?

-Biraz.

-Malumatınızı çoğaltmak ister misiniz?

-Evet.

-Öyleyse dinleyin beni, size anlatayım.

Ve darülfununlu kız inkılap şarkılarının en ateşli gürültüsü, kızıl bayrakların alev rüzgarları arasında bana Troçki'yi anlatmaya başladı:

“Troçki onun asıl ismi değildir, bu isim Çarlık zamanında Londra'ya kaçtığı zaman pasaportunda yazılı olan isimdir. Fakat bütün inkılapçı şöhreti bu andan itibaren başladığı için asıl ismi unutulmuştur. Troçki meslek itibariyle gazetecidir.

Bugün bile Rusya'da ondan iyi gazetecimiz yok gibidir. Menbaı bitmez tükenmez bir belagata, kısılması imkân haricinde bir sese sahiptir. Bakınız sabah sekizinden bugün akşam sekizine kadar hiç durup dinlemeden önünden geçen her teşkilatın

ismini bağırarak selamlıyor. Nasıl haykırdığını duydunuz. Moskova'da hiç olmazsa yirmi otuz bin teşkilat vardır ve bunların hepsini selamlamak da epeyce bir iştir zannederim. Troçki, Lenin'den sonra inkılabın ikinci büyük rehberidir. Troçki eskiden Bolşevik değildir. İnkılap başlayınca fırkaya girmiştir.

Rus Sosyal Demokrat Fırkası'nın 20-25 senelik hayatının son on senelerinde Troçki Bolşeviklerle ve bilhassa Lenin'le birçok defa mücadele etmiştir. Kendisi bugün Leninist'tir. Fakat yazdığı bir eserde diyor ki: "Ben Leninizme, mücadele ile vasıl oldum." İnkılaptan sonra da birçok defalar Lenin'le nazari münakaşalar yapmıştır. Bu nazari münakaşaların büyük bir ehemmiyeti vardır. Çünkü ameliyattan doğan bu nazariyeler ameliyata yeni bir reviş verecekti. "Amele birlikleri" üzerine cereyan eden münakaşalar bütün fırka hücrelerinde tedkik edilmiş, bir kişi Troçki'nin, bir kişi Lenin'in fikrini müdafaa etmiş nihayet ekseriyetle Lenin'in fikri kabul edildikten sonra, Troçki'de ameli teşkilatçılık kabiliyeti fevkaladedir. Kızıl Ordu'yu tanzim ve intizamlı bir ordu haline sokan, hatta son senelerde şimendifer nakliyatını ıslah ve tanzim eden odur. İnkılabın en nazik zamanlarında büyük yararlıklar göstermiş, çok defa inkılabı kurtarmıştır. Beyazlar Petrograd'ın 8 kilometre yakınlarına geldikleri vakit...

Birdenbire kızın sözünü sol tarafta yürüyen yirmibeşlik bir adam kesti ve hemen kızla benim arama girerek müteheyyic bir sesle dedi ki:

-Dur... Dur... Ondan ötesini ben anlatayım... Sen o zaman cenup cephesinde idin galiba değil mi... Anlatayım dinleyin...

Ben şaşırımtım. 8 saatten beri yanıbaşımnda bağıra bağıra kızıl türküler söyleyen ve etrafı görmüyormuş gibi gözleri kapalı yürüyen bu genç birinci defa olarak kıza ve bana hitap ediyordu. Kız benim şaşkınlığımın farkına vardı ve güldü. Öteki ise koluma sıkı sıkı yapışarak ve soluk mavi gözlerini kısarak heyecanlı bir sesle anlatmaya koyuldu:

-Beyazlar Petrograd'ın sekiz kilometre yakınına gelmişlerdi ve üç dört saat sonra

şehre gireceklerdi. Bolşevikler için bir tek kurtuluş çaresi vardı: Benim çalıştığım fabrika amelesini beyazlara karşı göndermek. Halbuki biz bilâistisna hepimiz Menşevik idik ve inkılabın başladığı andan itibaren her türlü vatandaş muharebelerine karşı bitaraf kalmıştık... Yine bitaraf kalacaktık... Fakat...

Genç sözünü kesti, alını sarardı, sonra bana daha çok sokularak:

-Fakat Troçki fabrikaya geldi... Ve biz beş bin Menşevik, koyu Menşevik amele silahları kaptığımız gibi Bolşevik bayrağı altında cepheye koştuk...

Bu iş nasıl mı oldu? Nasıl olacak! Troçki geliyor dediler! Biz hepimiz, istemeyiz, kahrolsun! diye bağırıştık. Fakat o hiç aldırmadan bilâpervâ aramıza girdi. Fabrikanın büyük meydanında topluştık. O ağır ağır yürüyerek yüksek duvarın dibindeki bir makine harabesinin üstüne çıktı ve birdenbire bize yüzünü çevirdi. Biz mütemadiyen, defol buradan! diye avaz avaz haykırıyorduk. Ani bir hareketle yırtık eski şapkasını çıkardı. Siyah saçları geniş alnının iki yanından çatık kaşlarının üstüne düştü. Gözleri yandı. Haykırışlar yavaş yavaş kesildi. Hiçbir hareket yapmadan bize bakıyordu. Sustuk. Kimıldamaksızın durdu. Troçki'nin yanan gözleri büyüdü ve ben artık o iki gözden başka bir şey görmez oldum... Sonra bir anda o iki muazzam ocak gibi yanan gözler körüklenmiş gibi parladı ve binlerce çanın haykırmasını andıran bir uğultu kulaklarımda inledi:

-Yoldaşlar... Düşman 8 kilometre yakında, inkılap tehlikededir. Silah başına!...

Ne oldu bilmiyorum, meydanı dolduran beş bin kişi, beş bin Menşevik amele emre itaatkâr bir ordu gibi soldan döndü ve Troçki'nin parmağıyla gösterdiği kapıdan fırlayarak dışarıda hazırlanmış olan silah dolu kamyonlara hücum ettiler ve cepheye gittiler... Ben o günden beri Bolşevik Fırkasının azasıyım ve beş bin amelenin hepsinde bugün vatandaş muhaberelelerinden kalan bir iki yara vardır!

Yanımdaki genç birdenbire sustu. Kolumu bıraktı... Yine soluma geçti ve eskisi

gibi gözlerini kapayarak alını yukarıda doludizgin kızıl türkü söyleyenlere sesini uydurdu.

Gece oluyordu. Mıntıkalarına avdet eden kabileler dağılıyorlardı. Bizim kabile de yavaş yavaş dağıldı. Sokaklar çok aydınlıktı. Sinemaların ve tiyatroların kapılarına Kızıl Ordu neferleri ve bahriyeliler elbiselerinin göğüslerinde Troçki'nin, Lenin'in resimlerini taşıyan kadın, erkek amelelerle yığılmışlar. Bu gece bütün eğlence mahalleri onlar için bedava. Kızdan ayrılırken sönük alev gözlerini gözlerime dikerek bana bir adres verdi. Bir Komsomol kulübünün adresi. Bu gece orada buluşacağız. Yemek yerken hep Troçki'yi düşünüyordum. Doğrusu çok velûd bir muharrir. Pravda ve Izvestiya gazetelerinde her gün mutlaka bir iki makalesi vardır. Hem de ne garip makaleler. Bazen dünya siyasetinin uzun ve derin bir tahlilini yapar. Bazen Marksizmin en ağır nazariyelerini kucaklar, bazen de "küfretmeyelim" diye nasihat verir. Edebiyat hakkında üç ciltlik yeni bir eser yazdı. Orduya, sevkülceyşe, tayyareciliğe ait mühim kitapları var... Velhasıl temas etmediği mevzu kalmamış gibi... Geçenlerde gençlere ithaf ettiği bir makalede: "İlmin granitten kayasını dişlerinizle kemirmelisiniz!" diyordu...